

ئادابى ھەلسوگەوتى مسولمان لەگەل مسولماندا

[كوردى - كوردى - kurdish]

ياسين ئەحمەد زەنگەنە

پیداچونەوہى: پشتیوان ساپیر عەزیز

۲۰۱۱ - ۱۴۳۲

IslamHouse.com

﴿ آداب تعامل المسلم مع المسلم ﴾
« باللغة الكردية »

ياسين أحمد زنكنة

مراجعة: بشتيوان صابر عزيز

٢٠١١ - ١٤٣٢

IslamHouse.com

ئادابی ههلسوکەوتی مسولمان له گهڵ مسولماندا

ئاینی پیروزی ئیسلام سورە لەسەر یههیزبوونی په یوهندی له نیوان برواداران و بڵاوکردنهوهی گیانی برابیهتی و خوشهویستی له نیوانیاندا ، له موارهدا چه ندین ماف و ئادابی بۆ داناون و هانی مسولمانان دهات تاپوهی پابه ندین و خوی گه ورهش پاداشتی بۆ ئه و که سانه داناه که گه ردنگیری ئه و ئاداب و مافانه ن :

پیغمبهری خوا(صلی الله علیه وسلم) فرمویهتی: (حق المسلم علی المسلم خمس : رد السلام ، و عیادة المريض ، و اتباع الجنزة ، و اجابة الدعوة و تشمیت العاطس) رواه البخاري و مسلم.

به واتای : مافی مسولمان له سه م مسولمان پینج شته : وه لامدانه وهی سلأو و سهردانی کردنی له کاتی نه خو شیدا و شوینکه وتنی تهرمه کهی و به ده مه وه چوونی داوه ت و له کاتی پزمینیدا که سوپاسی خوی کرد، پپی بوتربت خوا ره حمت پی بکات.

ههروه ها فرمویهتی: (حق المسلم علی المسلم ست : قیل : وما هن یارسول الله؟ قال : (اذا لقیته فسلم علیه و اذا دعاک فاجبه ، و اذا استنصحتک فانصح له ، و اذا عطس فحمد الله فشمته ، و اذا مرض فعده ، و اذا مات فاتبعه) رواه مسلم.

واتا: مافی مسولمان به سه م مسولمانه وه شهش شته : وتیان کامانه ن ئه ی پیغمبهری خوا(صلی الله علیه وسلم)؟ فرموی : ئه گه ر پیگه یشتی سه لامی لیکه ، وه لامی ده عوه ته که ی به ره وه و گه ر داوای ئاموژگاری لیکردی ئاموژگاری بکه ، گه ر پزمی و سوپاسی خوی کرد دو عای خیری بۆ بکه ، گه ر نه خو ش کهوت سهردانی بکه ، گه ر وه فاتی کرد شوینی جه نازه که ی بکه وه .

ههروه ها ئیمامی نه حمه د له فرموده ی مه عازدا خوی لی رازیبت بۆمان ده گیرتته وه ، که پیغمبهری خوا(صلی الله علیه وسلم) فرمویهتی: (و أن تحب للناس ما تحب لنفسك و تکره لهم ما تکره لنفسك) به واتای : ئه و شتانه ی بۆ خو ت پیت

خۆشه بۆ خەلكيش پيٽ خوش پيٽ، ئەو شتانەى كه بۆخۆت پيٽ ناخۆشه بۆ خەلكيش پيٽ ناخۆش پيٽ .

ههروهها له بوخارى و موسليم له فەرمودەى براء هاتو: ([أمرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم بسبع فذكر منها : وإبرار القسم، ونصر المظلوم](#))

به واتاى: فەرمانمان پيكراره به حەوت شت، له نيواندا (به جي گەياندى سوڻد و سه رخستنى سته مليكراو.

ههروهها فەرمويه تى: ([وينصح له إذا غاب أو شهد](#)) به واتاى : ئامۆزگارى ده كات له كاتى ئاماده بون و ئاماده نه بونيدا .

ههروهها له فەرمودەى (البراء) دا هاتو و وتويه تى پيغه مبهرى خوا فەرمانى پيكردين به حەوت شت له نيواندا ([إبرار القسم ، ونصر المظلوم](#)) رواه البخارى و مسلم .

له روانگهى ئەم فەرمودانه وه مافى مسولمان له سه ر مسولمان خۆى له ده بواردا ده بينينه وه، ليره دا به كورتى ئامازه يان پيده دهين :

يه كه م / سلوا كردن له كاتى پيٽ گه يشتن :

پيغه مبهرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمويه تى: ([لا تدخلوا الجنة حتى تؤمنوا ، ولا تؤمنوا حتى تحابوا، افلا ادلكم على شئ إذا فعلتموه تحاببتم ؟ افشوا السلام بينكم](#)) رواه ابو داود .

به واتاى : ناچنه به هه شته وه تا بروا نه هينن ، بروا نا هينن تا يه كترتان خوش نه وبت، ئايا رينماييتان بكه م به شتيك ئەگەر ئەنجامى بدن ئەوا يه كترتان خوش ده وبت؟ سلوا له يه كتر بكه ن .

ههروهها فەرمويه تى: ([أيها الناس افشوا السلام ، واطعموا الطعام ، وصلوا الأرحام، وصلوا بالليل والناس نيام، تدخلوا الجنة بسلام](#)) رواه الترمذى وقال حديث حسن صحيح .

به واتاى : ئەى خەلكينه سلوا بكه ن له يه كترى ، خواردن به خشن ، سيله ي ره حم جيبه جي بكه ن ، به شه و نوڻز بكه ن له و كاتانه ي كه خەلكى نوستون ، گەر واتان كرد ئەوا ده چنه به هه شته وه به ئاسوده يى.

باشترین دهسته‌واژه بو سلاوکردنیش وتنی (السلام علیکم ورحمه الله وبرکاته)
وه وهلامدانه‌وهی به شیوازی چاکتر. ههروهک خوی گه‌وره له‌قورئانی پیروژدا
فهرموه‌تی { **وإذا حیتم بتحیة فحیوا بأحسن منها أو ردوها** } النساء ۸۶ .

واتا (هه‌رکاتیک سلاویکتان لیکرا ئه‌وه به چاکتر له‌و سلاوه سلاو بکه‌ن یان وه‌کو
خوی وه‌لامی بده‌نه‌وه)

سه‌بارت به‌ئادابی سلاو کردن پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه وسلم)
فهرموه‌تی: (**یسلم الراكب علی الماشی ، والماشی علی القاعد ، والماشیان ایهما
بدء ، فهو أفضل**) رواه الطبرانی .

به‌واتای : که‌سی سواری سلاو ده‌کات له‌وه‌ی که پیاده‌یه ، پیاده‌ش سلاو له‌و
که‌سه ده‌کات که دانیشته‌وه ، دوو پیاده کامیان پیشته‌ر سلاوی کرد ئه‌ویان چاکتره‌.

دوهم : به‌دهمه‌وه چونی داوه‌ت :

پیغه‌مبه‌ری خوا(صلی الله علیه وسلم) فهرموه‌تی: (**إذا دعی أحدکم إلی طعام
فلیجب ، فان شاء طعم وان شاء ترک**) رواه مسلم .

به‌واتای : گه‌ر که‌سیکتان داوه‌ت کران بو خوانیک، ئه‌وا به‌دهم داوه‌ته‌که‌وه بچن ، گه‌ر
حه‌زی کرد با بیخوات، گه‌ر هه‌زیشی لی نه‌کرد با نه‌بخوات.

هه‌روه‌ها فهرموه‌تی: (**شر الطعام طعام الولیمة، یدعی لها الأغنیاء ویترک
المساکین ، ومن لم یأتی الدعوة فقد عصی الله ورسوله**) متفق علیه .

به‌واتای : خراپترینی خوانیک خوانی داوه‌تیکه، که ده‌وله‌مه‌ندان ی بو بانگ ده‌کریت و
هه‌زارانیش فه‌راموش ده‌کرین ، ئه‌وه‌ی نه‌چیت به‌دهم داوه‌ته‌وه ئه‌وا له‌خواو پیغه‌مبه‌ری
خوا یاخی بوه .

سی بهم : پزمین :

پیغه‌مبه‌ری خوا ((صلی الله علیه وسلم)) فهرموه‌تی: (**إن الله یحب العطاس
ویکره التثاؤب ، فإذا عطس أحدکم فحمد الله تعالی ، کان حقا علی کل مسلم سمعه
أن یقول له : یرحمک الله ، وإما التثاؤب فإنما هو من الشیطان فإذا تئأب أحدکم فلیرده
ما استطاع فان أحدکم إذا تئأب ضحك منه الشیطان**) رواه البخاری .

به‌واتای : خوی گه‌وره پزمینی پیخوشه‌و هه‌ز به باویشک ناکات ، گه‌ر که‌سیکتان
پزمی و سوپاسی خوی کرد ئه‌وا له‌سه‌ر هه‌ر مسولمانیکه که بیستی پیی بلیت خوا

رهحمت لیبکات. بهلام باویشک له شهیتانهوهیه گهر کهسیکتان باویشکی دا ئهوهندهی توانی با ریگری لیبکات ، گهر کهسیکتان باویشکی دا ئهوا شهیتان پیی پیدهکه نیت.

ههروهها فهمویهتی: (إذا عطس أحدكم فليقل : الحمد لله ، وليقل له أخوه أو صاحبه : يرحمك الله ، فإذا قال له : يرحمك الله ، فليقل : يهديكم الله ويصلح بالكم) رواه البخاری .

بهواتای : ئهگهر کهسیکتان پژی بابلیت سوپاس بو خوا، بابرکهی یان هاوهلهکهی پیی بلیت خوا رهحمت پنبکات ، ئهگهر پیی وت خوا رهحمت پنبکات، ئهویش بلیت : خوا رینمونیت بکات و کاروبارت باش بکات.

ابوهورهیره خوای لی رازیبت فهمویهتی: (إن النبي صلى الله عليه وسلم كان إذا عطس ، غطى وجهه بيده ، أو بثوبه ، وغظ بها صوته) رواه الترمذی وقال حسن صحیح.

بهواتای : پیغه مبهری خوا (صلى الله عليه وسلم) کاتیک که ده پژی به دهستی یان به کراسه کهی دهم و چاوی داده پووشی، تا دهنگی پژه کهی نزم بیت.

چوارهم: سهردانی کردنی له کاتی نه خویشیدا :

نه خووشی نیعمه تیکه له نیعمه ته کانی خوای گهوره بو بهنده چاکه کانی، ده بیته مایه که فاره تی گوناھو تاوانه کان، ههروههک پیغه مبهری خوا(صلى الله عليه وسلم) فهمویهتی: (ما من مصيبة تصيب المسلم إلا كفر الله بها عنه حتى الشوكة يشاكها) رواه البخاری .

بهواتای : ههر بهلایهک توشی مسولمان ده بیت ، ئهوا ده بیته مایه که فارهت بو، ته نانهت گهر درکیک نازاری بدات.

ههروهها فهمویهتی: (ما يصيب المؤمن من نصب ولا وصب ولا هم ولا حزن ولا أذى ولا غم حتى الشوكة يشاكها إلا كفر الله بها من خطاياها) رواه البخاری ومسلم.

بهواتای : ههرچی توشی برواداردیت له نه خووشی و بهلاو خهم و په ژاره و نازار ته نانهت گهر درکیکیش نازاری پیبدات ، ئهوا ده بیته مایه که فاره تی گوناھه کانی .

ههنديک له زانایانی پیشین فهمویانه: (لو لا مصائب الدنيا لوردنا القيامة مفاليس).

بهواتای : گەر موسیبه تی دنیا نه بوایه ئەوا به دەست به تالی ده گه راینه وه بۆ قیامهت .

سەردانی کردنی نهخۆش و هه والپرسینی یه کیکه له مافه کانی مسوولمان به سه ر مسوولمانه وه و سونه تیکی موه که ده یه ، به لای هه ندیک له زانایانه وه وه کو ئیمامی بوخاری واجبه ، هه ندیکی تر ده لاین فه رزی کیفایه یه .

پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رمویه تی : (إن الله تعالى يقول يوم القيامة : يا ابن ادم مرضت فلم تعدني . قال يارب كيف اعودك وانت رب العالمين ؟ قال : أما علمت ان عبادي فلانا مرض فلم تعده ، أما علمت انك لو عدته لوجدتني عنده) رواه مسلم .

بهواتای : خوای گه وره له رۆژی دواییدا ده لیت : ئە ی نه وه ی ئاده م نهخۆش که وتم و سه ردانیت نه کردم : وتی : ئە ی په روه ردگارم چۆن سه ردانت که م که تۆ په روه ردگاری هه موو جیهانیانی : فه رموی : ئایا نه تزانی به نده که م فلانه که س نهخۆش که وت و سه ردانیت نه کرد ئایا نه تزانی گه ر سه ردانیت بگردایه منت لای ئە و ده بینیه وه .

ئادابی سه ردانی کردنی نهخۆش :

۱- دوعای شیفاو چاکبونه وه ی بۆ بکه یت و ئامۆژگاری بکه یت به خۆراگرتن و ئارامی . هه روه ک پیغه مبه ری خوا (صلی الله علیه وسلم) فه رمویه تی : (من عاد مریضا لم يحضر اجله فقال عنده سبع مرات : أسأل الله العظيم رب العرش العظيم أن يشفيك إلا عافاه الله من ذلك المرض) صحیح سنن ابی داود برقم ۲۶۶۳ .

بهواتای : که سیك سه ردانی نهخۆشیک ی کرد ، واده ی مردنی نه هاتبوو ، چه وت جار له لای ئە ودا بلیت : ئە پاریمه وه له خوای گه وره ، په روه ردگاری عه رشی گه وره ، شیفات بدات ، ئە و خوای گه وره چاک ی ده کاته وه له وه نهخۆشیه .

۲- چاک وایه به نهخۆش بوترت (لا باس ، طهور إن شاء الله) شتیکی وانیه ، پشتیوان به خوا پاکبونه وه یه له گونا هه کان . هه روه ک له فه رموده دا هاتوه .

۳- مانه وه لای نهخۆش بۆ ماوه یه کی که م .

۴- ده شییت سه ردانی ئافره تی نهخۆش بکرت به مه رجیک ته نهایی رونه دات .

۵- سه ردانی کردنی نهخۆشی (خاوه ن کتیبه کان) گه ر به رژه وه ندیه ک هه بوو یان خزم و دراوسی بو .

پنجەم : بەشدارى كردن لە سپاردنى مردوودا:

هەلگرتن و شوین كەوتنى مردوو پيوستەو يەكئىكە لەمافەكانى مسوولمان بەسەر مسوولمانەوه . پيغەمبەرى خوا ((صلى الله عليه وسلم) لەم بارەيهوه فەرمويهتى: (عودوا المريض ، واتبعوا الجنائز ، تذكركم الآخرة) أخرجه ابن أبي شيبة و حسنه الالبانى .

بەواتاى : سەردانى نەخۆش بکەن و شوینی مردووەکان بکەون، روژی دوايیتان دیتەوه یاد .

هەرۆهها فەرمويهتى: (من شهد الجنازة حتى يصلى عليها فله قيراط ، ومن شهدها حتى تدفن فله قيراطان) قيل : وما القيراطان ؟ قال : مثل الجبلين العظيمين متفق عليه .

بەواتاى : هەر كەسێك لەسەر مردوبەك ئامادەبیت تا نوێژى لەسەر بكات ، ئەوا خێرى قيراتىكى هەيه ، وه كەسێك بيمينتەوه تا مردووەكە دەنێژیت، ئەوا خێرى دوو قيراتى دەست دەكەوێت . وتیان : دوو قيرات يانى چى؟ فەرموى : بە ئەندازەى دوو شاخى گەوره .

شەشەم : گەر مسوولمانێك سوپىدايت، سوپىدەكەى نەشكینیت:

دلخۆشكردنى مسوولمان و هاوكارى و هەماهەنگى و كارناسانى بۆ كردنى و دابين كردنى پيداويستيهكانى و لەچاكترينى كردهوه چاكەكانە كە لای خوا خۆشهويستە.

پيغەمبەرى خوا (صلى الله عليه وسلم) فەرمويهتى: (أحب الناس إلى الله أنفعهم ، وأحب الأعمال إلى الله عزّ وجل سرور تدخله على مسلم ، أو تكشف عنه كربة ، أو تقضى عنه ديناً ، أو تطرد عنه جوعاً ، ولان أمشي مع أخي المسلم فى حاجه أحب إلى من أن اعتكف فى المسجد شهراً ، ومن كف غضبه ستر الله عورته ، ومن كظم غيظاً ولو شاء أن يمضه أمضاه ملأ الله قلبه رضا يوم القيامة، ومن مشى مع أخيه المسلم فى حاجه حتى يثبتها له اثبت الله تعالى قدمه يوم تزل الأقدام ، وان سوء الخلق ليفسد العمل كما يفسد الخل العسل) صحيح رواه الطبراني و غيره . وانظر : السلسلة الصحيحة برقم ٩٠٦ .

بەواتاى: خۆشهويستتريت كەس لای خواى گەوره ئەوانەن كە سودمەندتريت كەسن بۆ خەلكى، خۆشهويستتريت كار لای خواى گەوره خۆشى خستنه دلئى مسوولمانە، يان لابردنى خەم و پەژارەيهك، يان دانەوهى قەرزىكى، يان لابردنى برسيتتیهكى. گەر لەگەڵ برايهكى مسوولماندا برۆم بۆ جيبهجى كردنى پيوستتیهكى،

يجينك ما يغلبك منه، واعتزل عدوك واحضر صديقك إلا الأمين من القوم ، ولا أمين إلا من خشي الله فلا تصحب الفاجر فتتعلم من فجوره ، ولا تطلعه على سرك ، واستشر في أمرك الذين يخشون الله تعالى).

بهواتای : پښوېسته برای راستگو هه لېږتېرېت تا له سایه یاندا بږیت ، ئەوان زینەت و جوانین له کاتی خوښی و فراوانیدا، هیږو پشٹیوانن له کاتی به لآو ناخوښیدا ، کاری براكهت له چاکترین ئاست دابنئ ، تا شتیکی پیچه وانەت بو دەرده که ویت، خوټ له دوژمنه کهت به دور بگره، له هاوریکه شت وریابه، جگه له کهسانی ئەمین و دهستپاک له نیو خه لک، که سیش دهستپاک و ئەمین نیه ، مه گهر ئەوانه ی له خوا ده ترسن، جا که واته هاوه لیتی خراپه کار مه که، چونکه له خراپه که یه وه فیږی خراپه ده بیت، نهینیی خوټی لا مه درکینه، له کاروباری خوټدا راوېژ به و که سانه بکه که له خوا ده ترسن.